

De opvoeding van jonge roofvogels (II)

Door H. J. Slijper

We gaan ons nu verdiepen in de mogelijkheden om een door ons opgevoede jonge roofvogel te leren in de vrije natuur zijn kostje op te halen.

Ook deze periode van de opvoeding vereist veel zorg en oplettendheid. Het is namelijk niet zo, dat we een jonge roofvogel, wanneer zijn verenkleed volgroeid is en hij goed kan vliegen, zo maar in de natuur kunnen loslaten. Het is meermaals voorgekomen, dat juist door de in kringen van dierenbeschermers wel eens gehuldigde opvatting van „geef dat beest toch zijn vrijheid” een jonge roofvogel werd losgelaten, prachtig wegvloog, doch de hongerdood stierf, omdat hij niet in staat was te jagen en prooien te slaan. Onze verantwoordelijkheid voor de jonge roofvogel strekt zich nog uit over een periode, waarin ze reeds goed kunnen vliegen en reeds een zekere mate van vrijheid en zelfstandigheid bezitten. Pas als we de absolute zekerheid hebben, bijvoorbeeld door directe waarneming, dat een door ons opgevoede jonge roofvogel een prooi heeft buitgemaakt kunnen we onze taak als geëindigd beschouwen.

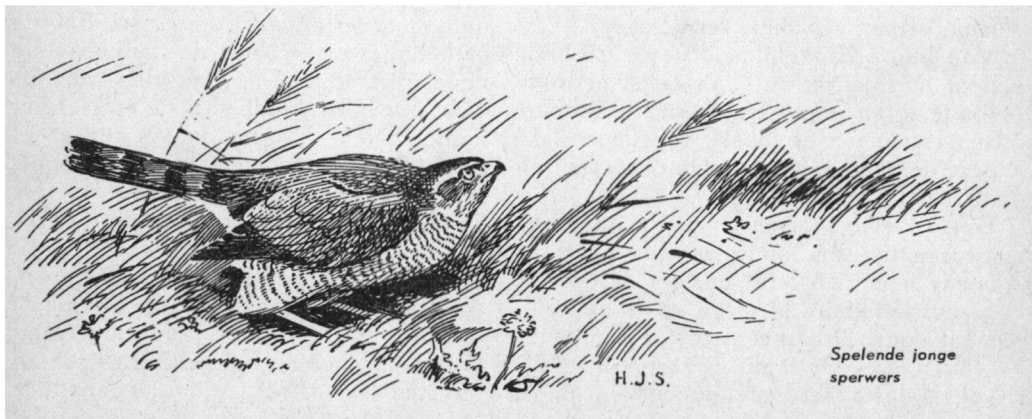
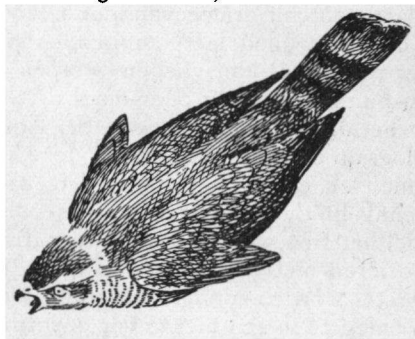
Heeft men de jongen zeer klein of klein gekregen, dan houde men ze binnenshuis in de nestdoos tot ze een week of drie oud zijn. In deze tijd zijn ze geheel gewend geraakt aan de mens en kunnen zeer mak zijn. De jongen zitten nu al goed in de veren en de slag- en staartpennen groeien elke dag langer uit.

We moeten nu een vertrek zoeken waarvan het raam steeds geopend kan blijven. Een leeg zolderkamertje, schuurtje of duiven- of kippenhok zijn hier-

voor heel geschikt. Voor het raam of de deur maken we een soort platform, waarop we het aas kunnen neer leggen. Deze plank heet van ouds het „hakbord”. Het kunstnest wordt nu dichtbij het open raam geplaatst en aan één kant eventueel opengemaakt, zodat de jongen van vensterbank of hakbord de omgeving alvast kunnen opnemen.

Het gebruik van een kooi is sterk af te raden, omdat de vogels tegen het gaas staart en vleugels en vooral de tere was- huid zwaar kunnen beschadigen. Sommige dierentuinen geven ons trieste voorbeelden te zien van zulke gehavende dieren. Ook is het met gebruikmaking van een gesloten kooi nooit mogelijk de natuurlijke, geleidelijke overgang te verkrijgen van het leven in het nest, via kleine uitstapjes, naar het leven in de nabije omgeving van het nest.

De omgeving mag niet teveel bebouwd zijn en de „nestplaats”, c.q. het hakbord moet liefst op een in het oog vallend punt in het landschap geplaatst zijn om het terugvinden door de uitgevlogen jongen te vergemakkelijken.

Spelende jonge
sperwers

Een boerderij in een polder, een boomgroep, of ruïne zijn vanzelfsprekend uitstekende plaatsen om de vogels hakvlucht te geven.

Zodra jongen het stadium bereikt hebben, dat ze van het nest uit en van het hakbord af de omgeving bekijken, dat is voor *torenvalken* bijvoorbeeld na pl.m. 3½ week, moeten we ze gaan wennen aan de fluit.

In deze tijd worden ze 3 à 4 maal per dag geaasd en we moeten nu bij elke voeding een paar maal de fluit laten horen. Een gewoon scheidsrechtersfluitje voldoet hiervoor uitstekend. Na enkele dagen hebben de jongen het horen van de fluit en het krijgen van voedsel geassocieerd.

De „loer” kan desnoods op een iets latere datum geïntroduceerd worden. De loer is een plankje of — mooier — een opgevuld leren kussentje van pl.m. 1 dm. grootte, waarop het aas wordt vastgebonden. Aan de loer zit een koord van pl.m. 1½ m., waarmee we de loer kunnen rondzwaaien.

Als het jong drie weken oud is, geven we hem het aas op de loer (loer goed vastleggen en aas er goed op binden, anders gaat hij ermee vandoor!), zodat hij de vorm goed leert kennen. Als hij later reeds wat kan vliegen, werpen we hem binnenshuis een paar maal de loer, met het aas er op gebonden, toe. Zodra de loer op de grond ligt, zal hij deze herkennen en er op springen om te azen. Evenals bij de fluit het geval was, zal de vogel het zien werpen van de loer direct associëren met het krijgen van voedsel. Meestal worden jonge roofvogels, wanneer men ze in een niet te ver gevorderd stadium van ontwikkeling krijgt, zeer mak, of met een oude term „zeeg”.

Van hun afhankelijkheid geven zij blijk door luid gekrijs en vaak driest gedrag. Jonge *torenvalken* en *sperwers* kunnen meteen naar „de baas” toevliegen als deze de hand met aas ophoudt en fluit of de loer laat zien.

Bij de kleine soorten levert dit geen bezwaren op. Bij jonge *haviken* speciaal hoede men zich terdege voor de ijzeren greep der klauwen, deze soort nu eenmaal eigen. Draag een stevige kaphandschoen aan de hand, waarop men de vogels aast. Het bedelgeroep van jonge

slechtvalken en *haviken* kan vaak irriterend schel zijn.

Uit het hele gedrag blijkt, dat voor de jonge roofvogel de opvoeder geheel de functie van de oudervogel heeft overgenomen.

Jonge roofvogels baden graag. Een niet te diepe, ruime bak met 5 à 7 cm. water er in, wordt door hen gaarne als badplaats gebruikt. Deze bak kan in de naaste omgeving van de „nestplaats” bijvoorbeeld ingegraven worden.

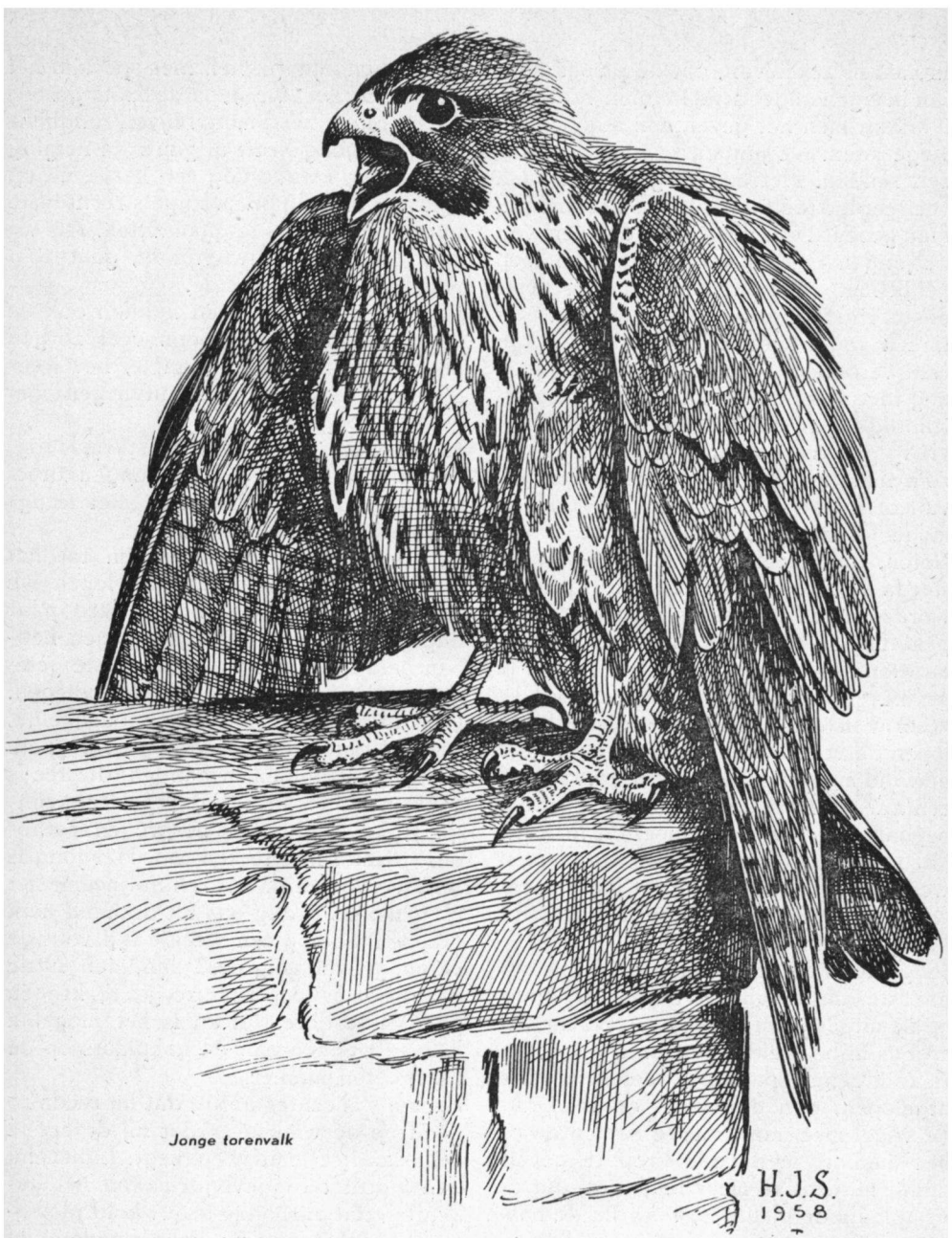
Zijn de jonge vogels zover, dat ze het nest uitklimmen en van het hakbord af de omringende wereld in ogenschouw nemen, dan is het ogenblik niet ver meer, dat ze met hun nog onvolgroeide vleugeltjes naar punten in de naaste omgeving zullen fladderen. Vooral gedurende deze tijd oppassen voor katten! Ze hebben nu de leeftijd bereikt, waarop we bij wilde vogels van „takkelingen” spreken. Als ze nu 3 maal per dag geaasd worden, moeten we dat doen op stipte tijden, bijvoorbeeld 8 uur 's morgens, 1 uur 's middags en 6 uur 's avonds.

Als op deze stipte etenstijden de fluit klinkt zullen ze stellig op het hakbord terugkeren om daar hun maaltijd te ontvangen, als ze daar niet reeds aanwezig zijn in afwachting van de baas.

Het nut van de fluit blijkt vooral, als een jong ver is afgedwaald en op het gefluit terugkeert. In hetzelfde geval kan ook de loer uitstekende diensten bewijzen.

We kunnen er een gewoonte van maken bijvoorbeeld één van de maaltijden op de loer te serveren. Alvorens de loer neer te werpen, slingeren we deze enkele malen hoog op. Daarbij oppassen niet juist de vogels te verschrikken, dus kalm aan beginnen. Zijn ze eenmaal fel op de loer, dan moet men vaak oppassen, dat de omhooggeworpen loer de aanvliegende vogel niet treft. Doe dus alles met inzicht in een bepaalde situatie en met het nodige beleid. Vogels, die ver zijn afgedwaald zullen tegen etenstijd, dus als ze trek hebben, van honderden meters op fluit en de omhooggegooide loer terugkeren.

Verreweg de aardigste tijd voor de opvoeder breekt nu aan. De druk van de voortdurende zorg valt van de opvoeder af en hij is meer belangstellend toeschouwer geworden. We gaan door op de

vastgestelde tijden aas te verstrekken en de rest van de dag dwalen de jongen rond de nestplaats en leren steeds beter vliegen.

Urenlang zullen ze niets doen en op een uitkijkpost zitten. Maar we kunnen ze ook zien stoeien, jachtspelletjes op takjes en steentjes zien uitvoeren en als ze na 5 à 6 weken flink op de wieken zijn, kunnen we ze overal in de omgeving tegenkomen of we zien ze op mooie dagen heel hoog in de lucht hun cirkels trekken. Het is zaak, dat we onze vogels goed in

de gaten blijven houden tot we zekerheid krijgen, dat ze geleerd hebben in eigen onderhoud te kunnen voorzien. Indirect kan dit blijken uit een steeds vaker wegblijven tijdens de etenstijden of direct het doen van een waarneming, die aantoont, dat onze vogel zelf prooi heeft geslagen. Contrôle van het „gewel” toont soms ook aan, dat er prooi gevangen is. *Toren-* en *boomvalken* doen er vrij lang over voor ze op jacht gaan en werkelijk prooien slaan. *Sperwer* en *haviken* zijn hiertoe eerder in staat.

Is men er zeker van, dat de pleegkinderen in eigen onderhoud kunnen voorzien, dan kan men het geven van aas achterwege laten. De jongen kunnen nu zichzelf redden. Het ene jong is daar vaak veel eerder toe in staat dan het andere. Het gebeurd dan ook wel, dat één van de jongen reeds prooien vangt en toch gelijk met de anderen nog bij de nestplaats rondhangt op de etenstijden.

Is een vogel opeens verdwenen en kan men veronderstellen, dat dit wegblijven nog niet veroorzaakt kan zijn door zelfstandig jagen, dan moet onmiddellijk navraag gedaan worden. Het kan zijn, dat zo'n makke vogel in goede handen gevallen is, doch ook het tegengestelde is mogelijk! Is menselijke interventie uitgesloten, dan moet de hele omgeving in steeds wijder wordende cirkels afgezocht worden, doch vooral benedenwinds mogen fluit en loer niet gespaard worden en dient men zijn ogen goed de kost te geven.

Vooraf in een periode van slecht weer lopen de vogels kans een heel eind door de wind meegenomen te worden. Hoewel een nazoek in stromende regen en wind bepaald geen pretje is, moet dit toch gedaan worden, daar de kans altijd aanwezig is, dat we met fluit of loer opeens weer contact met de vogel krijgen, die dus gered wordt.

Jonge *torenvalken* komen vaak meteen naar de baas toevliegen en strijken direct op de uitgestoken hand, wanneer men ze ergens in het veld tegenkomt.

Is zo'n zenuwspanning weer eens goed afgelopen, dan doet men er goed aan de vogel mee naar huis te nemen en op het hakbord een volle krop te geven, opdat hij eens te meer les krijgt, dat de nestplaats de plaats is, waar hij de baas met aas zal aantreffen. Uit het bovenstaande blijkt duidelijk het voordeel van een vrij op een markant punt opgesteld hakbord.

Raken we de vogels herhaaldelijk kwijt en vinden we deze steeds weer terug op dezelfde plaats, bijvoorbeeld een bepaalde boomgroep, dan kunnen we ons beter aan onze vogels aanpassen en op de etenstijden op de door hen verkozen plek gaan klaarstaan met de loer.

Het is gemakkelijker om twee of drie jongen hakvlucht te geven dan één. Door elkaars aanwezigheid, afhankelijk als

ze kunnen zijn (ik heb hier speciaal het oog op *torenvalken*), is de kans groter, dat ze bij de nestplaats blijven rondhangen. Eén jong heeft al gauw de neiging om op een kwade dag een heel eind op zijn nog onbeholpen vleugels rechthout te vliegen en ergens te gaan zitten. Als we hem dan niet gauw vinden, gaat zo'n vogel stellig ten gronde.

Behalve het wegvliegen kunnen ook de weersomstandigheden ons veel zorgen baren. Zoals te begrijpen, is het weer tijdens de periode van uitvliegen van groot belang.

Is het weer dan slecht en stormachtig, dan is de kans groot, dat de jongen direct een heel eind wegraken en niet teruggevonden worden.

We kunnen ze binnenhouden tot het weer beter wordt, doch dan lopen we weer het risico, dat ze in deze paar dagen reeds zoveel vliegvermogen hebben gekregen, dat ze bij de eerste gelegenheid honderden meters weg vliegen. Ook in zo'n geval is het noodzakelijk, dat de vogels fluit en loer goed kennen. Krijgt men jongen in handen, die reeds flink in de veren zitten (zgn. takkelingen), dan zijn de hier besproken methodes meestal niet toereikend. Het jong is schuw voor de mens, zelfs al neemt het binnenshuis gretig aas uit de hand aan. Hebben we nog een weekje tijd voor de veren geheel volgroeid zijn, dan is de vogel soms nog wel „zeeg” te krijgen gedurende deze tijd en is het mogelijk hem te wennen aan de hakplaats op de beschreven manier.

De kans is echter groot, dat hij reeds zo goed op de wieken is, dat hij de eerste keer een heel eind wegvliegt. Indien hij dan wordt teruggevonden, kan het gebeuren, dat zijn oude schuwheid plotseling bovenkomt en hij de hem naderende mens de staart toekeert en aas en loer negeert en op steeds grotere afstanden voor zijn achtervolger uitvliegend uit het zicht raakt.

Het is heel goed mogelijk om ook deze reeds schuwe takkelingen goed terug te brengen in de natuur met behulp van in de valkerij gebruikelijke methoden, die echter enige kennis en ervaring vereisen. We moeten dan de vogel voorzien van „schoenen”, dat zijn leren riempjes aan de benen, waarmee we de vogel op de hand kunnen vasthouden. Later als de

vogel de vrijheid herkrijgt, kunnen deze of afgedaan of kort afgeknippt worden, zodat we een individueel veldkenmerk overhouden (als de vogel tenminste niet geringd is). Het ringen van de vogelpleegkinderen wil ik trouwens in alle gevallen met klem aanbevelen!

Ook in het geval van reeds grote takkelingen, zou ik willen adviseren, zich ten spoedigste in verbinding te stellen met het secretariaat van Vogelbescherming of met de secretaris van het Nederlands Valkeniersverbond „Adriaan Mollen”. Door het geven van adviezen of „spoedcursussen in valkerij” is het reeds zeer vaak voorgekomen, dat ogenschijnlijk reddelooze jongen (en oude!) roofvogels weer hun plaatsje in de natuur herkregen.

Ooievaars in Marokko

Door bemiddeling van de heer L. Coomans de Ruiter te Hilversum ontvingen wij onderstaand briefje uit Marokko:

„We hebben dit jaar abnormaal lang koel weer gehad. Misschien is dit de reden, dat we dit jaar, gelukkig, geen ooievaarsnest op ons huis of de kliniek kregen. Ze houden n.l. niet van oliestook. „Nu staan de ooievaars op vertrekken. Ik heb nooit te weten kunnen komen of ze dan verder naar het noorden of terug naar het zuiden gaan, want ze trekken altijd 's nachts. Er zijn er hier in Marokko duizenden. Zeer decoratief, maar een vreselijke vuile boel op je dak en om het huis. Ze verstevigen n.l. hun nesten met alle denkbare afval, als ommetelijke einden verrot touw, smerige papieren en andere vodden, die dan weer op je terras of in de tuin waaien”.

Tot zover dit briefje, uit een aan ooievaars zeer rijk gebied. Interessant is de mededeling, dat ooievaars niet van oliestook zouden houden. De toenemende populariteit van deze verwarmingsvorm maakt het gewenst, hieraan enige aandacht te schenken, aangezien verscheidene nesten op schoorstenen liggen. Wij houden ons aanbevolen voor mededelingen van reacties van ooievaars op overschakeling op oliestook.

Het lijkt niet waarschijnlijk, dat Marokkaanse ooievaars na de broedtijd naar het noorden trekken. Dat ze 's nachts zouden trekken is in tegenspraak met wat we in Europa zien en ook niet waarschijnlijk, omdat de ooievaar tijdens de trek graag gebruik maakt van thermiek.

Een aardige mededeling omtrent het nestmateriaal kregen we van mevr. Boelen te Slikkerveer, in wier ooievaarsnest eens een vrijwel vergaan boerenvest werd gevonden, waar nog een nikelen horloge in zat. Het lijkt waarschijnlijk, dat de ooievaars dit hebben aangetroffen in een veld, waar boeren aan het werk waren.

Opening en sluiting van de jacht

Bij beschikking van de minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening van 31 maart 1958 is de jacht op de hieronder vermelde wild-

soorten open gedurende de achter de namen vermelde tijdvakken:

patrijzen van 1 sept. t/m 31 dec. 1958;

fazantehanen van 15 okt. 1958 t/m 31 jan. 1959; op Ameland slechts van 15 nov. t/m 29 nov. 1958;

fazantehennen van 15 okt. t/m 31 dec. 1958, doch niet op Ameland en in het gebied, begrensd door de spoorlijn Harlingen—Franeker—Leeuwarden en de Dokkumer Ee, van Leeuwarden tot de Lauwerszee, de Lauwerszee en de Waddenzee;

hazen van 15 okt. t/m 31 dec. 1958;

korhoenders van 2 t/m 8 jan. 1959;

holenduiven van 1 april 1958 t/m 31 maart '59;

houtsnippen van 15 okt. 1958 t/m 31 jan. 1959; alle soorten ganzen (behalve *brandganzen*, *rotganzen* en *Canada ganzen*) van 1 sept. 1958 t/m 31 jan. 1959 (de jacht op ganzen door middel van netten wordt in het geheel niet geopend);

wilde eenden (*Anas platyrhynchos*) van 24 juli 1958 t/m 31 jan. 1959;

slobeenden van 18 aug. 1958 t/m 31 jan. 1959;

talingen van 18 aug. 1958 t/m 31 jan. 1959;

alle overige soorten eenden (behalve *eider-eenden*, *bergeenden*, *krooneenden*, *zeeëenden* en *zaagbekken*, waaronder de *nonnetjes*) van 18 aug. 1958 t/m 31 jan. 1959;

watersnippen, *poelsnippen* en *bokjes* van 18 aug. 1958 t/m 31 jan. 1959;

goudplevieren (alleen in Groningen, Friesland, Drenthe en Noordholland) van 1 nov. t/m 31 dec. 1958;

meerkoeten van 18 aug. 1958 t/m 31 jan. 1959. Eendenkooien. De jacht door middel van eendenkooien is slechts geopend op *wilde eenden* van 24 juli 1958 t/m 31 jan. 1959 en op *slobeenden*, *talingen*, *smienten*, *pijlstaarten* en *krakeenden* van 18 aug. 1958 t/m 31 jan. 1959.

Het zal velen genoegen doen, dat zaagbekken niet meer mogen worden geschoten. Dat de jacht op *meerkoeten* opnieuw voor het gehele land is toegestaan, betreuren wij, omdat wij de voorkeur zouden geven aan speciale afschotvergunningen op plaatsen, waar deze vogels werkelijk schade doen. Ook lijkt het gewenst, het doden van de vrij zeldzame *krakeenden* in eendenkooien te verbieden. In de eendenkooi toch is geen kans op een verkeerd „aanspreken” van de soort, dat tot onbewuste overtreding zou kunnen leiden, een argument dat wordt gebruikt om de o.i. ongewenste jacht op de *kleine rietgans* toe te staan.

Gegevens over kramsvogels

Voor de Zweedse ornitholoog Mathiasson zal ik gaarne zo spoedig mogelijk alle beschikbare waarnemingen van *kramvogels* uit het najaar 1956 en de winter 1956—1957 ontvangen, met opgave van aantal, plaats en data. Ook waarnemingen betreffende trek, slaapplekken, aantallen en periode van verblijf zal ik graag ontvangen. Met het oog op de spoedige verwerking van de gegevens zie ik de waarnemingen uit deze periode van de *kramsvogels* gaarne zo spoedig mogelijk tegemoet aan mijn adres: J. Taapken, Utrechtsestraatweg 43, Hilversum.